

aration and obtain the desired results, that is, to achieve the goal of the education process.

Annotation. The article deals with the system of work of higher education institution on the formation of professional competence of future psychologists in modern conditions. An overview of scientific publications on the subject matter has been implemented. The main components of the system of work of the higher education institution on the preparation of specialists are established. The main principles of organization of the system of the educational institution, regarding the formation of professional competence of future specialists are revealed. The peculiarities of the functioning of the system of higher

education institution in relation to the formation of professional competence of future professional psychologists are considered. The conclusions of the scientific work were made and the prospects of further researches were outlined.

Keywords: higher education institution work system; formation of professional competence; organization and functioning of higher education system; preparation of future professional psychologists.

Одержано редакцією 17.01.2019
Прийнято до публікації 22.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-120-124
ORCID 0000-0001-6754-0026

МАРУЩАК Марія Іванівна,

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри функціональної і лабораторної діагностики,
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського»
e-mail: marushchak@tdmu.edu.ua

УДК 378.147.227 – 378.147.34

ВАГОМІСТЬ КОМПОНЕНТІВ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті проаналізовано особливості розвитку креативної складової професійної підготовки студентів-медиків у закладах вищої освіти та розроблено кваліметричну модель оцінювання креативності студентів медичного факультету. Встановлено, що для розвитку креативного потенціалу студента-медика найбільш важливими є мотивація на професійний розвиток і успіх, творча уява й оригінальність мислення, а також рішучість та атракція.

Ключові слова: креативність; професійна підготовка; заклади вищої медичної освіти.

Постановка проблеми. Протягом останніх років значно зросла зацікавленість науки і практики до проблеми креативності через високі вимоги суспільства до кваліфікованого працівника. При цьому наукові підходи до креативності розглядаються у контекстах психології, педагогіки, економіки, менеджменту, регіональних і урбаністичних досліджень тощо. Аналіз наукових джерел свідчить про розмаїття визначень поняття «креативність», які базуються на відомих теоріях і концепціях Дж. Гілфорда й Е. П. Торренса, Д. Б. Богоявленської, М. Воллаха і Н. Когана, С. Медника, А. Г. Маслоу, Р. Стернберга і Д. Лаверті, В. М. Дружиніна і Н. В. Хазратової [1–5]. У широкому значенні креативність тлумачать як «сукупність властивостей особистості, що забезпечує її входження у творчий процес» [6]. Дотримання принципу креативності у професійній підготовці майбутніх лікарів, зокрема нав-

чально-виховному й дослідницькому процесі, полягає у максимальній орієнтації на творчість у навчальній й науковій діяльності, що передбачає не прості дії за отриманим зразком, аналогією, а передусім формування у студентів здатності самостійно знаходити шляхи вирішення поставлених завдань, які не зустрічалися раніше. Серед диференціальних ознак креативності можна виокремити такі: уміння сформулювати проблему, побачити в ній якнайбільше зв'язків; гнучкість як уміння розуміти та сприймати нові погляди й думки; розширення, вихід за межі традиційного; оригінальність, що полягає у відмові від стереотипності в мисленні та діяльності тощо.

Мета статті. Розробити кваліметричну модель оцінювання креативності студентів медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського» на основі виділених компонентів креативної складової професійного мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі проведеного літературного аналізу було виділено компоненти (мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивно-дивергентний та комунікативний) креативної складової професійного мислення медика, які характеризувалися певними показниками.

Мотиваційний компонент включає мотивацію на успіх і творчість, саморозвиток, узгодженість мотивів, цінностей

та цілей, розуміння соціальної значущості продуктів професійної діяльності. Емоційно-вольовий компонент включав емоційну стійкість, професійну витримку, готовність до ризику, рішучість у прийнятті рішень, організованість. Когнітивно-дивергентний компонент включав рухливість, пластичність та оригінальність мислення, асоціативність, інтуїтивну здібність, здатність до перетворення та прогнозування, винахідливість, творча уява, досвід творчої (продуктивної) діяльності. Комунікативний компонент характеризувався легкістю спілкування, схильністю до самопрезентації, незалежністю, емоційною стійкістю у спілкуванні, схильністю до маніпуляцій, експресивністю та атракцією.

З метою експертної оцінки значущості компонентів креативної складової професійного мислення майбутніх медиків була залучена група експертів у кількості 7 осіб. До складу експертів увійшли науково-педагогічні працівники теоретичних і клінічних кафедр ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського», які здійснюють професійну підготовку фахівців цього напрямку, мають стаж педагогічної роботи не менше 10 років і вчене звання не нижче доцента.

Встановлено, що серед факторів, які складають креативність, експерти найбільш значущим відзначають когнітивно-дивергентний компонент (табл. 1). Згідно літературних джерел, складовими когнітивного компоненту креативної компетентності є дивергентне мис-

лення та дивергентна діяльність, загальні і спеціальні знання та навички. Про сформованість когнітивного компоненту креативної компетентності свідчать уміння вербально висловлювати свою думку, швидкість знаходження відповіді у процесі вирішення завдань, знання загальноприйнятих способів вирішення завдань, здатність бачити нове у звичайному, розуміння сутності проблеми, здатність до аналізу та синтезу [7, 8].

Другим за вагомістю експерти відзначають в однаковій мірі мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти. На думку більшості дослідників, критеріями ступеня сформованості цих компонентів виступають демонстрація інтелектуальних здібностей, прагнення виявляти креативні здібності, реалізація творчого потенціалу, потреба у розширенні можливого, потреба у відстоюванні своєї думки, відкритість та інтерес до невідомого, зацікавленість у вирішенні проблем, які виникають [9].

Найменше значення у формуванні креативної компетентності, на думку експертів, належить комунікативному компоненту, який полягає у вмінні легко спілкуватися, умінні давати декілька правильних відповідей на одне питання, умінні пропонувати різноманітні ідеї в незвичайних ситуаціях, умінні відстоювати свою думку та приймати думку іншого.

Оцінки експертів вважаються правильними, оскільки показник невідповідності їх думок склав до 5 %, при допустимому значенні до 20%.

Таблиця 1

Значущість компонентів креативності
(за результатами анкетування групи експертів – викладачів ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»)

Фактор	Експерти							п	вагомість
	1	2	3	4	5	6	7		
Емоційно-вольовий компонент	2	3	2	2	3	4	2	18	0,26
Когнітивно-дивергентний компонент	4	4	3	4	4	3	4	26	0,37
Мотиваційний компонент	3	2	4	3	2	1	3	18	0,26
Комунікативний компонент	1	1	1	1	1	2	1	8	0,11
Сума								70	

Наступним етапом було встановити вагомість кожного критерію, що характеризує окремі компоненти креативної компетентності. Встановлено, що найбільше значення у формуванні когнітивно-дивергентного компоненту кре-

ативності, на думку експертів, є пластичність, оригінальність мислення (0,30) і творча уява (0,30), дещо менший вплив має здатність до перетворення (0,17). Найменший вплив на формування когнітивно-дивергентного компоненту кре-

ативності мають допитливість і прогнозування.

Аналіз результатів роботи експертів вказує на те, що у формуванні мотиваційного компоненту креативності мають мотивація на професійний розвиток і мотивація на успіх, значно менший вплив на мотиваційний компонент креативності має розуміння значущості наукових досліджень (0,17).

Встановлено, що у формуванні комунікативного компоненту креативності мають значення атракція та легкість у спілкуванні, дещо менший впливають незалежність та емоційна стійкість, значно менший вплив на комунікативний компонент креативності мають схильність до самопрезентації (0,11) і здатність до маніпуляції (0,10).

Атракція, згідно визначень дослідників, це виникнення розуміння і прийняття один одного під час взаємодії індивіда з індивідом, коли узгоджуються дії та встановлюються позитивні взаємини, в результаті чого формується інтегральне стійке почуття прихильності до іншої людини. При цьому особливу роль у формуванні атракції має емпатія, яка

пов'язана із почуттям захищеності, неоднаковості людини. Це зменшує емоційну напругу, що зумовлює почуття вдячності до їх носія [10].

У формуванні емоційно-вольового компоненту креативності, на думку експертів, має рішучість (0,32), вагомим також є готовність до ризику (0,23), практично в однаковій мірі мають вплив на емоційно-вольовий компонент організованість (0,19) і наполегливість (0,17), тоді як найменше впливає професійна витримка (0,10).

Дослідниками встановлено, що креативність можна сформуванати, стимулюючи у студентів допитливість, рішучість, відкритість для нових способів розв'язання проблем, отримання досвіду шляхом проб і помилок, оцінюючи ризики і переваги [11].

Тому, застосування методу експертного оцінювання та обробка його результатів через аналіз ієрархій дозволили сформуванати множину найбільш важливих показників розвитку креативної складової професійного мислення майбутніх лікарів, які складають креативний профіль фахівця (рис. 1).

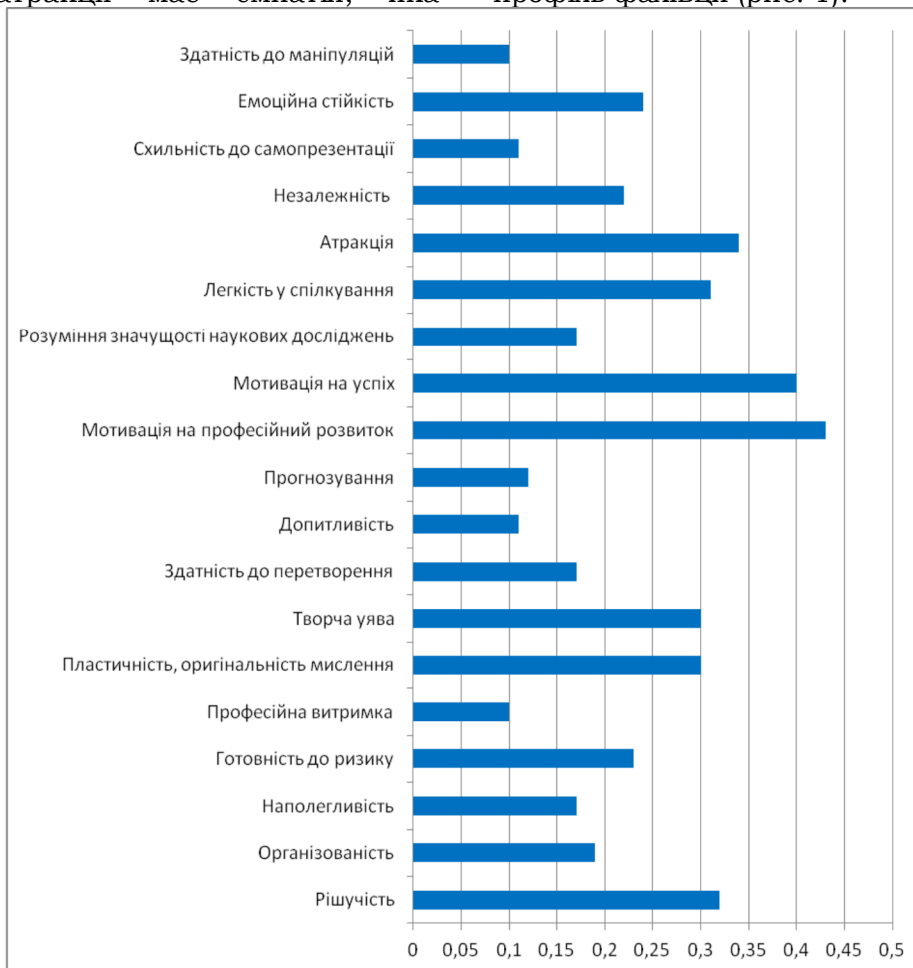

Рис. 1. Вагомість критеріїв основних компонентів креативності студентів медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

Серед компонентів креативності домінуючим є мотиваційний компонент, який впливає на активність дослідницької діяльності студента у стінах вищу, на кар'єрний його ріст. Не менш важливими факторами, які мають вагоме значення у формуванні креативності є творча уява, пластичність та оригінальність мислення поруч із атракцією, що є надзвичайно важливим для професійної підготовки майбутнього фахівця у галузі медицини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для розвитку креативного потенціалу як складової професійного розвитку студента-медика найбільш важливими є мотивація на професійний розвиток і успіх, творча уява й оригінальність мислення, а також рішучість та атракція.

У перспективі на основі експертної оцінки планується оцінити рівень сформованості креативності у студентів медичного факультету медичного університету.

Список бібліографічних посилань

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2002. 320с.
2. Дружинин В.Н., Хазратова Н.В. Экспериментальное исследование формирующего влияния среды на креативность. *Психологический журнал*. 1996. Т.15. №4. С. 83–93.
3. Стернберг Р., Григоренко Е. Инвестиционная теория креативности. *Психологический журнал*. 1998. Т.9. №2. С. 144–160.
4. Хазратова Н.В. Формирование креативности под влиянием микросреды : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогическая психология». М., 1994. 16 с.
5. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. New York: Mc-Gaw Hill. 1967. 164 p.
6. Артемова О.И. Креативність як засіб розвитку мовлення учнів. *Еврика*. 1998. № 1. С. 59–61.
7. Гильмутдинова Р.У. Креативная компетентность и ее структура *Акмеология*. 2013. № 4. С. 46–49.
8. Кириченко Р.В. Особливості розвитку креативності майбутніх педагогів. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць

Інституту психології імені Г. С. Костюка. Київ: Інформаційно-аналітичне агентство. 2013. Том X: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 25. С. 185–193.

9. Воробйова Т. Психологічні особливості формування творчої особистості вчителя й учня. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 43. С. 111–113.
10. Косенко А.В. Роль міжособистісної атракції у спілкуванні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. № 24.Т. 2. С. 165–167
11. Кузьменко Н. Формування креативності студентів технічних університетів у процесі позааудиторної виховної роботи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 2. С. 1–10.

References

1. Bogoyavlenskaya, D.B. (2002). Psychology of creative abilities: Textbook. manual for student higher studying routine. Moscow: Academia. 320 p.
2. Druzhinin, V.N., Khazratova, N.V. (1996). Experimental study of the forming influence of the medium on creativity. *Psychological Journal*. 15(4), 83–93.
3. Sternberg, R., Grigorenko, E. (1998). The Investment Theory of Creativity. *Psychological Journal*. 9(2), 144–160.
4. Khazratova, N.V. (1994). Formation of creativity under the influence of micro-environment (Ph.D Dissertation in Psychology). Thesis. Moscow. 16 p.
5. Guilford, J.P. (1967). The nature of human intelligence. New York: McGaw Hill. 164 p.
6. Artemova, O.I. (1998). Creativity as a means of development of students' speech. *Eureka*. 1, 59–61.
7. Gilmudinova, R.U. (2013). Creative competence and its structure *Akmeologiya*. 4, 46–49.
8. Kirichenko, R. V.(2031). Features of development of creativity of future teachers. Actual problems of psychology: a collection of scientific works of the Institute of Psychology. Kyiv: Information and Analytical Agency. X(25), 185–193.
9. Vorobyova, T. (2012). Psychological peculiarities of formation of the creative personality of a teacher and student. *Psychological-pedagogical problems of rural school*. 43, 111–113.
10. Kosenko, A.V. (2016). The role of interpersonal attraction in communication. *Scientific Herald of the International Humanitarian University. Sir: Philology*. 24(2). P. 165–167.
11. Kuzmenko N. (2016). Formation of creativity of students of technical universities in the process of non-auditing educational work. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. 2, 1–10.

MARUSHCHAK Mariya,

Doctor in Medicine, Professor, Chair of Functional and Laboratory Diagnostics Department,
I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University

THE VALIDITY OF CREATIVITY COMPONENTS IN FUTURE DOCTORS' PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. Introduction. Over the past years, the interest of science and practice to the issue of creativity due to the high demands of the society to a skilled worker has increased significantly.

The purpose of the article is to develop a qualimetric model for assessing the creativity of the medical faculty students of I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University on the basis of the selected components of the creative component of professional training.

The methods of analysis, synthesis, qualimetric analysis are used in the paper.

Results. It is stated that among the factors that make up creativity, experts point out the most significant cognitive-and-divergent component. The second most valued factor that experts highlight is the same motivational and emotional-and-volitional components. The least value in the formation of creative competence, according to experts, belongs to the communicative component.

According to experts, the most important factor in the formation of the cognitive-and-divergent component of creativity is plasticity, originality of thinking (0.30) and creative imagination (0.30), somewhat less influence has the ability to transform (0.17).

Originality. The application of the method of expert evaluation and the processing of its results through the analysis of hierarchies allowed to form a set of the most important indicators of the development of the creative component of professional thinking of future physicians, which constitute a specialist's professional profile.

Conclusion. For the development of creative potential as a component of a medical student's professional development, motivation for professional development and

success, creative imagination and originality of thinking, as well as determination and attraction are the most important.

Keywords: creativity; professional teaching; establishments of higher medical education.

Одержано редакцією 21.01.2019
Прийнято до публікації 28.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-124-130

ORCID 0000-0001-8071-3905

КОМАР Олег Станіславович,

доцент кафедри англійської мови та методики її навчання,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
e-mail: komar_os@ukr.net

УДК 37.016:62]:613

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено аналізу особливостей неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в Україні. На основі системного підходу виокремлено властивості системи професійної підготовки вчителів англійської мови. Проаналізовано зміст основних законодавчих та нормативних документів, які регулюють питання неперервної професійної освіти вчителів, і зокрема вчителів англійської мови. Виокремлено основні характеристики неперервної освіти вчителів англійської мови з огляду на зв'язок української системи освіти з Болонським процесом та поступове входження до європейського освітнього простору. Здійснено огляд новітніх програм і теоретико-методичних підходів до підготовки майбутніх учителів англійської мови в педагогічних ЗВО та їхньої післядипломної освіти.

Ключові слова: неперервна професійна освіта; підготовка вчителя; післядипломна освіта; вчитель англійської мови; система, компетенції.

Постановка проблеми. Упродовж періоду незалежності України відбувається її інтеграція у світову спільноту на різних рівнях – політичному, економічному, культурному, що, безперечно, зумовило кардинальні зміни всіх галузей життя українського суспільства, зокрема й системи освіти. Входження України до єдиного світового економічного простору передбачає виконання низки нових завдань, пов'язаних з потребою теоретичного осмислення тенденцій розвитку освіти й педагогічної науки як чинників, які визначають прогрес.

Важливою проблемою сьогодення є професійна підготовка вчителів англійської мови, яка допоки не повною мірою відповідає актуальним та оновленим вимогам суспільства і не може забезпечити

достатній рівень розвитку їхньої педагогічної компетентності. Ключовою проблемою постає пошук ефективних шляхів вирішення проблем організації неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, забезпечення необхідних і достатніх умов для вдосконалення процесу професійної підготовки вчителів-професіоналів, здатних до якісної організації всіх ланок особистісно-орієнтованого педагогічного процесу, до творчої самореалізації, до виконання нового суспільного замовлення тощо.

Проблемі неперервної освіти присвячено праці ряду відомих українських учених. Так, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Коваленко, Г. Костюк, В. Олійник висвітлювали наступність загальної професійної підготовки студентів та неперервність освіти дорослих. У роботах А. Алексюка, С. Архангельського, Ю.Бабанського, В. Бондаря, В. Галузинського, В. Козакова, І. Лернера, А. Матюшкіна, І. Харламова досліджувалися різні сторони функціонування системи неперервної освіти. Г. Балл, І. Бех, О. Пехота, В. Рибалка, С. Сисоева розглядають професійну підготовку майбутніх фахівців у контексті особистісного спрямування. Розвиток теорії і практики підготовки майбутніх учителів іноземних мов представлено у працях В. Андрієвської, С. Ніколаєвої, Ю. Пасова, З. Цветкової та ін. Проте, проблемі організації та забезпечення якісної неперервної освіти вчителів англійської мови у працях сучасних дослідників освіти надається недостатньо уваги.